

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 5, 2016 [Назад](#) [Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 338

*К. М. Северин,
студентка економічного факультету спеціалізованої магістерської програми "Фінанси та кредит",
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВАЖЕЛІВ РОЗВИТКУ АПК В УКРАЇНІ

*К. М. Severyn,
student of economic faculty specialized master's program "Finance and credit",
Taras Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv*

EFFICIENCY FINANCIAL AND CREDIT LEVERS OF APC IN UKRAINE

В статті розглянуто та досліджено концептуальні підходи щодо дослідження ефективності фінансово-кредитних важелів розвитку аграрно-промислового комплексу України (АПК). В умовах соціально-економічної та політичної нестабільності в Україні АПК залишається єдиною галуззю, що протягом останніх місяців зберігає позитивну динаміку. На основі систематизації суттєвих тенденцій окреслено коло проблем фінансування підприємств АПК в Україні. Було запропоновано низку напрямів вдосконалення механізму фінансування агропромислових підприємств в Україні. Варто зазначити, що реформування аграрної галузі вже розпочато.

In the article the conceptual approaches to the study of the effectiveness of financial and credit levers of agro-industrial complex of Ukraine (APC). In terms of socio-economic and political instability in Ukraine AIC is the only industry that in recent months, maintains a positive trend. Based on the systematization of significant trends identified the problems of financing agricultural enterprises in Ukraine. It was suggested a number of areas to improve the mechanism of financing of agricultural enterprises in Ukraine. It should be noted that the reform of the agricultural sector has already begun.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, фінансування, кредитування, ризики, важелі.

Key words: agriculture, finance, credit, risk, leverage.

Постановка проблеми. В умовах кризи значно зросло коло проблем у фінансуванні, кредитуванні та державній підтримці аграрних підприємств. Це зумовлює необхідність дослідження ефективності фінансово-кредитних важелів розвитку АПК в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомим надбанням у теоретико-методологічних засадах вказаних процесів є дослідження таких відомих вчених: Аранчій В.І., Банева І.О., Гапонюк М.А., Усатий Д.Г., Гудзь О.Є., Дем'яненко С.І., Євчук Л. А., Зеліско І. М., Іванець І. В., Карпова І.В., Кравчук Л. С., Лупенко Ю. О., Пушкар І. В., Рулицька К. М., Усатий Д. Г., Чепка В. В. та інших науковців. Серед зарубіжних фахівців, що займалися питаннями кредитування та фінансування аграрних підприємств відомі праці Л. Августо, А. Куросакі, Ф. Пончо, Х. Сполатора, Д. Теліо та інші. Значним внеском у розроблення математичних моделей є роботи таких вчених: Д. Джонсон, У. Грін, Е. Альтман, К. Беерман, У. Бівер, П. Вайбель, М. Керлінг, Б. Краузе, Г. Спрінгейт та інші.

За їх значного вкладу в дослідження проблем сільського господарства не знайшли належного розв'язку питання формування нових індикаторів і підходів щодо пошуку та вибору варіантів фінансування аграрних підприємств. Вказане зумовлює актуальність та значимість дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і методичних засад та практичних рекомендацій щодо ефективності фінансово-кредитних важелів розвитку АПК в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Форми фінансування та здійснення кредитного забезпечення діяльності реалізують зміст та призначення фінансової системи країни. Фінансово-кредитні важелі – це прийоми дії та реалізації фінансово-кредитних методів [3, с. 117].

Так, С. Львовичкін, В. Опарін, С. Огородник, В. Федосов, в якості фінансових і кредитних важелів, вважають: засади фінансування та кредитування; існуючі норми й нормативи; сформовані стимули і санкції; створені умови формування доходів, нагромаджень та фондів. Тому основною їх функцією являється створення умов для реалізації фінансових і кредитних інструментів [4, с.182]. Отже, фінансові важелі регулюють та корегують силу й інтенсивність дії фінансових інструментів. Отже, фінансові важелі регулюють та корегують силу й інтенсивність дії фінансових інструментів.

Очевидно, що економічне регулювання в сільському господарстві у будь-яких умовах вимагає доповнення у вигляді фінансових і кредитних важелів. Особливо це важливо в умовах наявних кризових явищ українського ринку, коли має місце різка зміна цінних і фінансових пропорцій, а також загальних умов відтворення і самої економічної системи. Необхідно враховувати, що саме фінансово-кредитні важелі здатні скоректувати наявні диспропорції у розвитку АПК і економіки.

В умовах соціально-економічної та політичної нестабільності в Україні єдиною галуззю, що зберігає позитивну динаміку, залишається сільськогосподарське виробництво. У 2014 р. індекс обсягу сільськогосподарського виробництва порівняно з 2013 р. становив 102,8%, в той час, як обсяг промислової продукції зменшився на 10,7%, ВВП – на 6% [5]. Однак в аграрному секторі економіки спостерігаються структурні диспропорції у виробництві певних видів продукції та нерівномірність розвитку окремих секторів аграрної економіки, що заважає досягненню повної продовольчої безпеки. Суттєві перешкоди у збільшенні обсягів сільськогосподарської продукції та забезпеченні продовольчої безпеки створює гостра нестача фінансових ресурсів для виробничої та інвестиційної діяльності аграрних товаровиробників.

Аграрний сектор економіки України розвивається динамічно, збільшуються обсяги сільськогосподарської продукції, збираються рекордні врожаї зернових культур. Однак рівень продовольчої безпеки України забезпечується не за всіма складовими, рівень споживання певних харчових товарів не відповідає раціональним нормам. За 2014 рік рівень продовольчої безпеки України погіршився. Згідно з даними звіту «The Global Food Security Index», Україна опустилася з 48-го місця у 2013 р. до 52-го місця у 2014 р. у глобальному рейтингу продовольчої безпеки, який включає показники 109 країн. У 2013 р. Україна отримала 58 балів зі 100, в 2014 р. – 56,4 бала. Глобальний індекс продовольчої безпеки, що розраховується з 2012 року, включає 28 показників, серед яких: фінансова та фізична доступність продовольства, його якість і безпека. Сильні показники України – це сприятливість умов для забезпечення продовольчої безпеки, низький рівень втрат продовольства. До основних факторів, що призводять до погіршення індексу продовольчої безпеки в Україні відносяться низький обсяг державних витрат на наукові

дослідження в області сільського господарства (1 бал з можливих 9-ти) і рівень ВВП на душу населення, вдвічі менший, ніж середньосвітовий показник [6].

Стан продовольчої безпеки в Україні визначається на основі основних індикаторів, до яких відносяться: добова енергетична цінність раціону людини; достатність споживання окремого продукту; достатність запасів зерна у державних ресурсах; економічна доступність продуктів харчування; диференціація вартості харчування за соціальними групами; сміність внутрішнього ринку окремих продуктів; продовольча незалежність за окремим продуктом [6].

Найважливішим показником стану продовольчої безпеки є достатність споживання окремого продукту, що визначається як співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його раціональною нормою. За останні роки споживання основних продуктів харчування в Україні збільшилося, однак якість споживання не відповідає сучасним вимогам. Спостерігається суттєва диспропорційність у споживанні окремих продовольчих товарів та невідповідність раціональним нормам (табл. 1).

Перш за все, це стосується таких товарних груп, як м'ясо та м'ясопродукти, і молоко та молочні продукти. Споживання м'яса та м'ясопродуктів у 2014 році у порівнянні з 2000 р. збільшилося на 65%, однак індикатор достатності споживання складає тільки 0,68. Аналогічна тенденція простежується і з молоком та молочними продуктами, споживання яких у 2014 році у порівнянні з 2000 р. збільшилося на 12%, але індикатор достатності споживання складає 0,59. Споживання плодово-ягідної та рибної продукції також збільшилося у порівнянні з 2000 р. (відповідно на 79% та 32%), проте індикатор достатності споживання дорівнює 0,58 та 0,56 відповідно. У 2014 році відбувається погіршення якості споживання, що викликано поглибленням соціально-економічної кризи та різким скороченням реальних доходів населення. Порівняно з 2013 р. споживання м'яса та м'ясопродуктів зменшилося на 9,6%, плодів, ягід та винограду – на 9,3%, риби – на 7,6%. При цьому внаслідок збільшення споживчих цін на 24,9% [70], все більшу частину доходів населення України витрачає на придбання продуктів харчування.

Таблиця 1.
Споживання основних продуктів харчування населенням України (на особу на рік, кг)

Найменування	Раціональні норми споживання	Фактичне споживання продуктів харчування за роками						Індикатор достатності споживання, 2014 р.
		2000	2005	2010	2012	2013	2014	
М'ясо та м'ясопродукти	80	32,8	39,1	52,0	54,4	56,1	54,1	0,68
Молоко та молочні продукти	380	199,1	225,6	206,0	214,9	220,9	222,8	0,59
Яйця, шт.	290	166	238	290	307	309	310	1,07
Хліб та хлібопродукти	101	124,9	123,5	111,0	109,4	108,4	108,5	1,08
Картопля	124	135,4	135,6	96,0	140,2	135,4	141,0	1,14
Овочі та башпанні	161	101,7	120,2	105,0	163,4	163,3	163,2	1,01
Плоди, ягоди, виноград	90	29,3	37,1	68,0	53,3	56,3	52,3	0,58
Риба, рибні продукти	20	8,4	14,4	12,0	13,6	14,6	11,1	0,56
Цукор	38	36,8	38,1	32,0	37,6	37,1	36,3	0,96
Олія	13	9,4	13,5	14,6	13,0	13,3	13,1	1,01

Джерело: складено автором на основі [5, 6]

Отже, досягнення дійсної продовольчої безпеки можливо за умов суттєвого покращення результатів діяльності аграрного сектора економіки, особливо тваринництва. Проте фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств свідчать про недостатню рентабельність виробництва продукції, як рослинництва, так і особливо тваринництва, суттєві коливання рівня рентабельності за роками, велику кількість збиткових підприємств. Особливо загрозлива ситуація у тваринництві, де додатні значення рентабельності спостерігаються тільки у виробництві молока, яєць та свинини на м'ясо (табл. 2).

Таблиця 2.
Фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств

Показник	2000 рік	2005 рік	2007 рік	2009 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Рівень рентабельності сільськогосподарської продукції	-1,0	6,8	15,6	13,8	27,0	20,5	11,2	25,8
Рівень рентабельності продукції рослинництва	30,8	7,9	32,7	16,9	32,3	22,3	11,1	29,2
Рівень рентабельності продукції тваринництва	-33,8	5,0	-13,4	5,5	13,0	14,3	11,3	13,4
у тому числі:								
велика рогата худоба на м'ясо	-42,3	-25,0	-41,0	-32,9	-24,8	-29,5	-43,3	-35,9
свині на м'ясо	-44,3	14,9	-27,6	12,1	-3,7	2,0	0,2	5,6
птиця на м'ясо	-32,2	24,9	-19,0	-22,5	-16,8	-7,2	-10,0	-15,4
молоко	-6,0	12,2	13,8	1,4	18,5	2,3	13,6	11
яйця	10,6	23,5	9,1	13,1	38,8	52,6	47,6	58,8
Кількість збиткових підприємств, %	37,7	34,2	32,5	39,9	17,0	21,7	20,1	15,2

Джерело: складено автором на основі [5, 6]

У цілому, у 2014 році рівень рентабельності продукції тваринництва у 2 рази менше, ніж у рослинництві [6].

Нестача власних фінансових ресурсів у сільськогосподарських виробників викликає необхідність посилення державної підтримки аграрного виробництва, яка базується на реалізації:

- грошово-кредитної політики: пільгове та пріоритетне кредитування, часткова компенсація процентних ставок;
- податкової політики: визначення основних видів податків, податкових ставок, пільг, диференціація в оподаткуванні виробництва окремих видів продукції;
- бюджетної політики: дотації із бюджету, державне замовлення на окремі види продукції, державні закупівлі.

Особливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки відіграють бюджетні важелі, які діють за двома напрямками: надання субсидій і дотацій сільськогосподарським виробникам та цільове бюджетне фінансування програм розвитку агропромислового комплексу. Найбільш поширеними за останні роки інструментами бюджетної політики щодо аграрного сектора економіки є виробничі дотації у тваринництві та рослинництві, компенсація частини інвестицій на будівництво ферм і тепличних комплексів, закупівля обладнання для АПК на основі фінансового лізингу, податкові пільги, мінімальні ціни, експортні та імпорتنі мита, регулювання цін на пальне та мінеральні добрива, фінансування соціальної інфраструктури сільської місцевості

Частковому розв'язанню проблем фінансової стабільності та стимулювання інвестиційної активності у тваринництві сприятиме прийняття рішення про зняття обмежень щодо потужностей тваринницьких ферм і комплексів, які можуть розраховувати на часткову компенсацію вартості будівництва та реконструкції. Раніше передбачалася компенсація для комплексів із кількістю великої рогатої худоби не менше 500 голів, свиней – не менше 1200 голів, птиці – не менше 1 млн. голів. Законом [5] встановлюється, що сільськогосподарським товаровиробникам відшкодовується до 50% вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів для великої рогатої худоби, свиней та птиці незалежно від кількості поголів'я. В перелік об'єктів також включені доїльні зали та м'ясопереробні підприємства, утворені на кооперативних засадах. Але для реалізації вимог цього закону необхідно передбачити відповідні кошти у державному бюджеті.

Сталому розвитку сільськогосподарського виробництва та забезпеченню продовольчої безпеки країни сприятиме подальший розвиток банківського кредитування АПК. Однак в умовах соціально-економічної кризи та гострої нестачі фінансових ресурсів відбувається погіршення умов кредитування аграрного

сектору економіки. У 2014 році сільськогосподарські підприємства України залучили на 32% менше кредитних коштів порівняно з 2013 роком, на 28% зменшилась кількість підприємств, які отримали позики. Середня ставка кредитування в національній валюті для сільськогосподарських підприємств зростає на 1,5% і становила 21,5%. Найбільше скоротились обсяги кредитування терміном 1-5 років – на 34% та 65% відповідно [66]. У 2015 р. 1976 підприємств агропромислового комплексу залучили кредити загальним обсягом 14,2 млрд. грн., що у 1,3 рази більше, ніж у 2014 р., однак серед них довгострокові кредити складають тільки 1,6 млрд. грн., процентні ставки, під які залучаються кредити у 2015 році складають у національній валюті 14,4-33% та в іноземній валюті 10-19,1% річних [5]. Отже, посилення продовольчої безпеки країни неможливе без активізації банківського кредитування, особливо довгострокового, забезпечення доступу до кредитних ресурсів малих та середніх виробників, зниження процентних ставок, зменшення співвідношення суми кредитів до вартості їх забезпечення. Доцільно, перш за все, передбачити покращення умов кредитування виробників продукції тваринництва, оскільки механізм аграрних розписок діє тільки для виробників продукції рослинництва та надає їм можливість отримання кредитних ресурсів під заставу майбутнього врожаю. За цих умов держава має спрямувати компенсацію процентних ставок у першу чергу для позичальників, які працюють у тваринництві.

Суттєве погіршення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників, недостатній рівень рентабельності виробництва, особливо у тваринництві, посилює значущість зваженої податкової політики щодо аграрного сектору економіки. До 2016 року сільське господарство України мало певні податкові пільги, перш за все, спеціальний режим оподаткування ПДВ. Спеціальний режим сплати цього податку передбачав, що сума ПДВ, нарахована сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів і послуг, не підлягала сплаті до бюджету та повністю залишалася в його розпорядженні. Згідно зі змінами, внесеними у Податковий кодекс [1], з 2016 року сума податку на додану вартість розподіляється між виробником та державою у певній пропорції в залежності від виду виробленої продукції. Вважаємо, що вилучення у державний бюджет 20% ПДВ для виробників продукції тваринництва та 50% для виробників свинини є недоцільним в умовах гострої нестачі фінансових ресурсів. Тому необхідно відновити попередній порядок сплати ПДВ у виробництві, за якого виробникам повністю залишалася сума цього податку.

Незважаючи на суттєві досягнення аграрного сектору економіки України, стан продовольчої безпеки за певними показниками є незадовільним. Перш за все це стосується якості споживання. Спостерігається суттєва диспропорційність у споживанні окремих продовольчих товарів та невідповідність національним нормам споживання продукції тваринництва. Індикатор достатності споживання за цими видами продовольства майже у два рази менше оптимального. Стимулювання розвитку аграрного сектору економіки, особливо тваринництва, потребує значних фінансових ресурсів для модернізації виробництва і підвищення його конкурентоздатності. Основними важелями фінансово-кредитного стимулювання сільськогосподарського виробництва мають стати:

- активізація банківського кредитування, особливо довгострокового;
- забезпечення доступу до кредитних ресурсів малих та середніх виробників;
- зниження процентних ставок;
- зменшення співвідношення суми кредитів до вартості їх забезпечення;
- покращення умов кредитування виробників продукції тваринництва за рахунок першочергової компенсації процентних ставок для позичальників, які працюють у тваринництві;

– відновлення спеціального режиму сплати податку на додану вартість у тваринництві, за якого виробникам повністю залишалася сума цього податку.

Значущість фінансово-кредитних важелів – об'єктивно необхідного елементу системи регулювання – визначається, по-перше, вибірковістю їх дії, а, по-друге, можливістю конкретизації дії.

При ухваленні рішень з цього питання необхідно враховувати стан бюджету. Проте при будь-якому стані бюджету необхідно передбачати дотації і субсидії аграрному сектору, інші форми бюджетних асигнувань.

Іншим моментом, пов'язаним із реалізацією фінансово-кредитних важелів регулювання розвитку АПК в Україні, є запізнювання заходів з надання дотацій і субсидій. Втрати сільськогосподарських підприємств в результаті складаються на декількох рівнях. Вони «сплачують» інфляційний податок, упускають можливість своєчасного придбання основних і оборотних засобів або купують їх на менш вигідних умовах, збільшують свою кредиторську заборгованість і вимушені нести витрати зі сплати відсотків.

В таких умовах перш за все необхідно різко підвищити ефективність використання коштів, що виділяються державою. Із досвіду України можна зробити парадоксальний висновок, що зменшення обсягів підтримки супроводжується погіршенням їх використання і зниженням видачі. Кредити «проїдаються», збільшується незавершена будівництво, зменшується ефект на одиницю коштів. Серед основних причин такого стану справ важливе значення має організаційний чинник: слабшали відповідальність і дисципліна; зменшився адміністративний контроль, який має величезне значення в ринковій економіці; не створені організаційні структури, здатні адекватно новим умовам управляти процесами; не відпрацьовані нові процедури надання і контролю коштів.

До причин об'єктивного характеру слід віднести інфляцію, яка знецінює кошти у порівнянні з потребами; змінює структуру цін і тим самим постійно змінює співвідношення в необхідному розподілі коштів.

Існують й економіко-політичні причини – відсутність установки на селективну і диференційовану підтримку замість загальної і недиференційованої. У зв'язку з цим вважаємо невірною пропозицію, що «фінансова підтримка повинна перш за все бути пов'язана з подоланням дефіциту сільськогосподарської продукції» [2, с. 7]. Односторонній підхід не відповідає складності стану речей на ринку сільськогосподарської продукції. Для окремих галузей необхідне нарощування виробництва. Це перш за все експортоздатна й імпортозаміщуюча продукція (окремі види зерна, рослинне масло, соя, рапс і ряд інших). Принцип в даному аспекті один: те, що може ефективно вироблятися в Україні, повинно вироблятися в обсягах, що забезпечують основні потреби країни і регіонів. Тут не обійтися без державного протекціонізму. Він покликаний вирішити два завдання. Перше – захистити на перших порах відносно слабких вітчизняних виробників від масованого імпорту продовольства і сільськогосподарської сировини. Друга – сприяти експорту надлишків конкурентоздатних видів продукції сільськогосподарства.

Інша справа продукція, яка при нинішньому стані платоспроможного попиту знаходиться у відносному надлишку. У такому разі фінансова підтримка покликана стимулювати зростання ефективності виробництва. Це стосується більшості продукції тваринництва.

Фінансова підтримка повинна здійснюватися в рамках конкретних програм і проєктів. У принципі для кожного окремого продукту (або найважливіших з них) потрібні особливі програми. Останні повинні враховувати наявність труднощів зі збутом продукції, її конкурентоспроможністю, зокрема на світовому ринку. У програмах необхідно зафіксувати не тільки фінансові, але і цінові умови, порядок квотування та ін.

Надання фінансової підтримки (пільгового кредиту, дотацій) супроводжується встановленням з боку держави умов. Це можуть бути рівень ефективності виробництва, якість продукції, виконання квот, частка сільського господарства в доходах, порідність худоби та ін.

Державні ресурси повинні використовуватися з жорстким дотриманням цільового призначення, а виробники, що отримали фінансову підтримку, нести економічну відповідальність за непродуктивне використання коштів. Тому субсидії, дотації, суми відшкодування за пільгове кредитування мають повертатися при порушенні умов надання таких коштів.

У кожному випадку визначається максимальна величина фінансової підтримки. Вона встановлюється у розрахунок на господарство, на працівника, на одиницю об'єкту, що будується та ін.

Кошти надаються на компенсаційно-пайовій основі. Це означає, що держава компенсує тільки частину витрат і притому таких, що були дійсно понесені. Співвідношення участі держави і виробника може розрізнятися залежно від змісту проєкту або програми. У дорожньому будівництві питома вага бюджетних коштів, згідно досвіду країн Східної і Західної Європи досягає максимальних величин.

Державні кошти на капітальне будівництво необхідно виділяти під проєкти на конкурсній основі, залучаючи до конкурсів як державні так і недержавні підприємства. Учасники і виконавці проєктів також вкладають свої ресурси на пайових засадах. Дані проєкти повинні бути ефективними не тільки з погляду виробництва, але і попиту на продукцію, її конкурентоспроможністю з позицій зіткнення з імпортними товарами з урахуванням можливостей комплектації вітчизняним устаткуванням та ін.

У конкретних умовах України вкрай важливо залучати підприємства для участі своїми грошовими коштами в проєктах. Необхідно, зокрема, створити можливості в сучасній несприятливій ситуації для пайової участі інвестора або виробника. Залежно від змісту програми це можуть бути податкові пільги до продукції, що реалізовується, пільгове кредитування і державні гарантії при кредитуванні, розповсюдження практики прискореної амортизації тощо.

При проведенні такої політики більшість субсидій носимуть характер субвенцій, оскільки вони мають цільовий характер, повертаються при порушенні умов надання і складають лише частину витрат разом з власними коштами.

Аналогічний підхід необхідно здійснити щодо пільгового кредитування. Останнє поступово повинно розповсюджуватися не на сферу виробництва або форму господарювання, а призначатися для тих, що беруть участь в тій або іншій програмі або проєкті. При цьому можливі переваги для проєктів у пріоритетних галузях.

У рамках оптимізації кредитного механізму у зв'язку з фінансовою кризою збільшується проблема реструктуризації боргів. Умови ринкової економіки, обставини українського аграрного сектору, що склалися, диктують необхідність виділення боржників, що не мають коштів для повернення кредитів, але зберегли хороший кадровий і виробничий потенціал для ефективного виробництва. Для таких випадків необхідна особлива програма, згідно якої під розроблені проєкти

санації або модернізації господарства виділяються пільгові кредити (пільговий відсоток з річним або дворічним відстроченням виплат). Одночасно доцільно передбачити пролонгацію виплати заборгованостей. У низці господарств часткове їх погашення необхідно здійснювати на основі обліку затримки виплат держави за продану підприємствами продукцію. При даному підході затримані кошти розглядаються як борг, а до держави висуваються вимоги, аналогічні санкціям банків до боржників. У рахунок цього боргу погашаються кредити господарств. Крім того, як один із варіантів слід запропонувати компенсацію державними органами втраченої вигоди підприємств, втрат, пов'язаних з санкціями за несвоєчасні платежі, а також у зв'язку з необхідністю використання кредитів комерційних банків.

Поліпшення кредитного механізму тісно пов'язано з розширенням мережі кооперативних банків і кооперативних кредитних спілок. Для підтримки їх створення з боку держави доцільно встановити нижчий поріг для величини статутного капіталу, пільги за розміром резервного фонду, субсидування частини витрат на формування банків, навчання персоналу, придбання устаткування тощо.

Дуже важливо виділити пріоритетні напрями фінансово-кредитної підтримки держави. При вирішенні цього завдання слід мати на увазі важливу закономірність: чим більша кількість пріоритетів, тим більше навантаження на бюджет і складніший механізм регулювання. Враховуючи стан бюджету і незбалансованість механізмів регулювання, кількість таких пріоритетів повинна бути різко обмежена, це по-перше, а по-друге – вони повинні бути максимально привабливими для виробників. Останнє має сприяти практичній реалізації пайового принципу участі в програмах і проєктах.

Серед пріоритетних напрямів державної підтримки повинні бути:

- структурна перебудова сільського господарства і АПК в цілому, перш за все розвиток бази зберігання і переробки, сільської промисловості та промислів;
- розширення імпортозаміщуючих і експортотдатних видів продукції; сприяння розвитку кооперативних банків, кредитних товариств, страхових кооперативних товариств та ін.;
- підтримка меліоративної бази, культурно- побутової сфери, дорожньої й іншої інфраструктури.

До найважливіших умов надання фінансово-кредитних ресурсів для господарств повинні стати наявність планів або проєктів реконструкції, модернізації або розвитку бази зберігання і переробки, наявність працівників і перш за все керівників з потрібною кваліфікацією, документів про стан підприємства і оцінку можливостей ефективного виробництва.

Одночасно дуже важливо гарантувати певну стабільність фінансової підтримки. Зважаючи на практику, що склалася, необхідно законодавчо закріпити зобов'язання держави, у тому числі й у разі затримки при розрахунках. Перший підхід, більш жорсткий, передбачає санкції до держави при затримці відповідних дотацій та субсидій. Інший варіант – індексація затриманих фінансових ресурсів за офіційним індексом інфляції. В обох випадках слід було б зобов'язати державні органи компенсувати втрати підприємств, пов'язані з необхідністю використання комерційних кредитів, з санкціями за несвоєчасні платежі, втраченою вигодою.

Макроекономічна стабілізація регіону – основа підвищення продовольчої безпеки: зростання економіки обумовлює зростання реальних доходів населення і, відповідно, попиту, що у свою чергу визначає зростання агропромислового сектора.

Зміна напрямів матеріальних і фінансових потоків на продовольчих ринках, сукупний оборот яких наближається до загальних витрат усього державного бюджету, може зробити набагато більший вплив на АПК, ніж безпосередньо бюджетна підтримка. Так, найважливішим напрямом реалізації стратегії стабілізації збуту і постачання переробних підприємств АПК повинен бути механізм конкурсних закупівель. Конкурс по закупівлі продукції за бюджетні кошти завжди передбачає розміщення достатньо крупного державного (регіонального) замовлення, отримання якого повинне бути вигідним для будь-якого підприємства.

Висновки. Отже, необхідно розробити механізм залучення підприємств переробної промисловості до виконання державних і регіональних замовлень через розширення їх участі в конкурсах, що проводяться бюджетними установами. Це може бути досягнуто за умови інституційної і консультативної підтримки з боку держави в особі відповідних обласних структур.

У сучасних умовах у зв'язку з малим обсягом бюджетне фінансування може бути використано в основному як механізм запуску і коригування тих ринкових процесів, які здатні підсилити державну дію в напрямку підвищення стійкості АПК. Основні заходи бюджетної політики повинні створювати певний важіль ринкових сил й оцінюватися за тим ефектом посилення, який створює конкретна державна дія в економіці. Забезпечення необхідних пропорцій стійкого економічного зростання агропромислового комплексу у відносно короткий час можливе лише на основі вдосконалення умов виробництва, якісного оновлення засобів праці й застосування прогресивних технологій. Перехід до безперервного інноваційного процесу надасть можливість комплексно вирішувати економічні, соціальні, технічні, екологічні проблеми стійкого розвитку агропромислового комплексу.

Література.

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Про основні засади Державної аграрної політики на період до 2015 р. // Верховна Рада України. – 2005. – № 2982-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2982-15>.
3. Дадашев Б.А. Економіко-фінансовий механізм розвитку регіонального продовольчого ринку / Б.А.Дадашев, С.Г.Черемісіна, В.В. Обливанцов / К.: ННЦ ІАЕ – 2012. – 324 с.
4. Зеліско І. М. Управління фінансовими ресурсами аграрно-промислових компаній: монографія / І.М. Зеліско – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2014. – 420с.
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Podatkoviy kodeks Ukrainy", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine "Pro osnovni zasady Derzhavnoi ahrarnoi polityky na period do 2015", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2982-15>.
3. Dadashev, B.A. Cheremisina, S.H. and Oblyvantsov, V.V. (2012), *Ekonomiko-finsanoviy mekhanizm rozvytku rehionalnoho prodovolchoho rynku* [Economic and financial mechanism of the regional food market], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, p. 324.
4. Zelisko, I. M. (2014), *Upravlinnia finansovymy resursamy ahrarno-promyslovykh kompanii* [Financial management of agro-industrial companies], TsP «KOMPRYNТ», Kyiv, Ukraine, p. 420.
5. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. The Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine available at: <http://www.minagro.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 19.05.2016 р

ТОВ "ДКС Центр"